

KOSARA, VLADIMIR, I SVI SAVREMENI PAROVI

Mesec je plovio nad Novim Beogradom. Tama i tišina spustili su se na svet, isto kao i pre pet hiljada godina, ma i davnije od toga. Samo je, odnekud iz daljine, dopirao jedva čujan, stalni šum autoputa: ljudi nijednog trena ne prestaju da putuju, kao da će im drugde biti bolje. A ona je, nepomična, pod pokrivačem, u kasne, prekasne sate, disala u gluvilu sobe.

Još jedna noćna priča mogla je da počne.

Bila je ljuta na sebe. Iz bezbroj razloga. Prvi od njih bi se mogao nazvati nerazumnošću. Živela je sa Vladimirom godinama, potpuno posvećana, i uverena da to čini iz ljubavi, a kada nje, ljubavi, nije ostalo koliko ni vode na dlanu, nastavila je da se ubeduje da mora tako.

Zašto, nije umela da odgovori. I to bi se zaista moglo nazvati nerazumnošću. Ležala je u postelji, sama, i mislila o tome kako je on odavno prestao da se stvarno zanima za nju, sve se svodilo na uobičajene reči i na predvidljive rečenice. *Mda*, između njih više nije bilo ničega osim svakodnevne rutine, a ona je nastavljala kao da se ništa nije promenilo. I zbog toga je njena ljutnja na sebe postajala još jača. Nikako nije mogla da se seti koliko dugo se tako zavaravala, koliko dugo se pretvarala da je sve u najboljem redu, koliko vremena je mislila da sve to jednom mora proći, i da će se sve jednom nekako rešiti, izaći na dobro...

Nije prolazilo. Možda je sve to Kosara činila uverena da je i tako podnošljivo, da zapravo može biti još gore, i da mogu uslediti neke mnogo veće poteškoće. Usamljenost je svakako jedna od njih. I to, u osnovi, nije pogrešno razmišljanje, ono što dolazi uvek je, neumoljivo uvek, gore od onoga kako nam je sada. A ni sada nam nije baš najbolje, u stvari, jedva se izdržava. Da, da, nije činila ništa upravo zato što se plašila da će biti ostavljena, i da će doći neko još teže vreme, sa mnogo tamnijim mislima od onih koje je trenutno zaokupljaju. Po prirodi je bila sklona tamnim mislima, najlakše su joj se takve otvarale, pa ipak, o konačnom rešenju, o samoubistvu, nije razmišljala, no kada bi htela, mogla bi i tako, zaista.

Na kraju krajeva, nevešto se pravdala pred sobom, šta joj drugo preostaje nego da trpi, i da, uprkos nepodnošljivosti pritiska, živi ubedujući se da nije sve izgubljeno i da će se bliskost vratiti... mada se to se nikada ne dešava, jednom nestala ljubav više se nikada ne ponavlja, dokazano je u najmanje tri milijarde slučajeva. Svejedno, nije prestajala da se uverava kako je upravo njen slučaj poseban i mimo svih ostalih. Osim toga, nije više u dobu kada su promene moguće, kao nekada, u hirovitosti mladih godina. Tada su brze i lakoumne, jer se o njima ne razmišlja.

Pa opet, kad se sve sabere, i prividi su nešto. Njih dvoje su, upravo tako, prividno, bili sasvim, sasvim u redu. Forma je i dalje krila u međuvremenu otvorenu prazninu. Mnogi njihovi prijatelji, u stvari, gotovo svi, odavno su se razveli, i sada su Vladimir i Kosara najčešće prinudni, poluzainteresovani slušaoci malih psihoterapijskih, mahom telefonskih seansi u kojima im se razočarani prijatelji jadaju na njihove još razočaranije prijateljice, i obratno. Nema ničeg besmislenijeg i napornijeg od ljubavi razvedenih ljudi, ako je to ljubav, a ne produžetak satiranja. Više se bivši parovi ne vole, ali ih i dalje zanima šta onaj drugi radi, šta je ko o kome rekao i šta misli o onom rasprenom, sa kojim je godinama delio postelju, rađao decu, sahranjivao roditelje... nekako se i dalje računa na tu vezu, kao da ona negde u podsvesti traje zauvek, ko će znati kako, i ko će znati zašto. Kosaru niko ne pita kako je njoj, jer svakom je njegova priča najvažnija. A imala bi šta da kaže. I tako je nastavila da se zavarava i da se zbog toga ljuti na sebe.

Zašto živi u laži? Težak je to život, najteži od svih, živeti u laži, pretvarati se da je sve u najboljem redu. Trebalo je da najzad prekine s tim, da jednostavno ustane i da ode, da se ne osvrće, ali – to više nije bilo moguće, nije imala snage...

A on, Vladimir? On je posebna priča. Bez kraja i početka.

Sa godinama je sve nesabraniji, sve nesigurniji, i sve ozbiljniji. Gubi onu lakoću u pokretima i vedrinu sa kojom je nekada tako lako savladavao svaku, pa i najtežu poteškoću. To su ujedno bile dve njegove najlepše osobine, ona spoljašnja i ona unutrašnja, u koju se vredelo zaljubiti, kako se upravo njoj, Kosari, desilo pre mnogo godina. Mada se suštinski razlog zaljublivanja nikada ne može do kraja objasniti, ona je sebi kasnije to tako protumačila, da voli Vladimira zato što on neosetno osvaja prostor ispred sebe, kao da ga razmiče, i zato što može da je nasmeje sa dve reči, čak i kada je sasvim neraspoložena. To se sve izgubilo. On je otežao, okrupnjao, njegovi pokreti su postali tromi, ponekad čak nezgrapni, a vedrina je usahla.

Pitala bi ga ponekad o tome, zašto se više ne smeje, zašto se više nikada ne smeje. Nekada je ćutao, a nekada je govorio. To je kod njega pravilo: ponekad ćuti satima, kao da je stranac zalutao u neku daleku azijsku zemlju, u neki Turkmenistan, pa ne zna nijednu reč, niti tamošnji stanovnici znaju bilo šta drugo osim turkmenistanskog, ako takav jezik uopšte postoji. A kada progovori, ne prestaje, prosto se pitala dokle može tako, da sipa reči kao iz rukava, kao da čita neku dugu, zamornu priču. Ne, nije joj bilo neprijatno, volela je njegov glas, barem on mu je ostao, barem se on nije promenio nagore, čak je s vremenom uzrevao, taj glas, i postajao sve dublji.

Zašto se ne smejem, ponavljao je pitanje. Pa čemu bi se čovek danas mogao smejeti, onako istinski, zdravo iz srca smejeti, čemu? Hajde, molim te, reci mi. Mislim, mogao bih se smejeti – to je najčešće govorio – ali od besa ili od tuge, svoj toj gluposti u koju tonem kao u živo blato. Ne mogu iz kuće da izađem, odmah ugazim u glupost i sebičluk, kao u govno. Pa zar ne vidiš da je svet ravnodušan i zluрад, niko se nikom iskreno ne raduje, zavist i zloba će svakako učiniti da civilizacija brže odumre. Da se razumemo, odumreće svakako, ali će ljudske podlosti svakako ubrzati tu smrt.

Nemoj tako, a ja, pitala ga je Kosara dok su još bili bliski, nekada, dok su se prepuštali dugom upoznavanju otkrivene strasti, što je nepogrešiv znak zaljubljenosti, ali je prestala jer od nekog vremena nije imao šta na to da kaže. Samo bi je pogledao i nastavljao svojju

priču, ako je bio raspoložen za priču. Ili bi jednostavno ćutao, ako mu je tako naišlo, tada ga ništa ne bi moglo prenuti. Ništa, čak ni njena blizina, a ona je to umela, barem je to nekad umela, da nekog prene i zainteresuje. U prilikama kada bi nastavljao svoj monolog obično je govorio o tome kako je i njemu sve postalo svejedno. Najgore je kad čovek sebe ubeđuje da mu svet nešto duguje, i da se o njega ogrešio. Ne, pobogu, niko nikom ništa ne duguje. I tada je lagao, znala je, ali, za razliku od nje, nije znao da to čini, moglo bi se reći da je lagao iz nehata. Bio je nečim duboko povređen, možda ne nečim konkretno, s tim bi već izašao na kraj – on spada u one retke, iznutra snažne ljude, takvih nema više od jednog u tucetu – nego je, uzevši skupno, bio povređen drugim ljudima, njihovim glupim postojanjem, njihovim postojanjem u gluposti, a da čime bi drugo mogao biti. Uzalud to što je govorio da svako treba da se privikne na svoj teret, i da niko ne treba da gaji iluziju da se svet o njega ogrešuje. Negde u sebi Vladimir je nosio takvo osećanje i gajio nezadovoljstvo zbog toga. Nije pomoglo ni to što je samog sebe ubeđivao da čovek uvek stoji sam naspram rdavih okolnosti, podlost i predrasude tu neizbežno prednjače. I pod tim teretom se izmenio, njihova ljubav je iščezla, razišla se, rastvorila, isparila, nestala u etru nad Turkmenistanom.

Tako joj se činilo, dok je snatrla u postelji, čekajući ga. Noć se odavno prelomila na onu drugu, stariju stranu.

Njen osećaj bio je drukčiji. Kosaru, strogo uzev, nije bolelo ništa. U stvari, bol joj u tom trenutku, a i inače, nije bila najvažnija, s vremenom je postala otporna na nju, potisnula ju je negde u najzabačeniji deo sebe. Postala je kivna, a kivnost nije bol, i da bi to nekako primirila, da kivnost ne bi prešla u bes, primorala se da postane prividno nezainteresovana i odmaknuta, daleka čak i od same sebe. Delovalo je, ali tek donekle, i ne uvek. Ponekad joj se, opet, činilo da se nalazi u zamračenoj odaji sa mnogo vrata, da su sva zaključana osim jednih, pravih, onih koja vode negde napolje, u slobodni prostor, i da, tražeći ih, povremeno nailazi samo na ta zaključana, neprestano udarajući u zidove.

I sve bi se to nekako ipak moglo izdržati – prividi i forme, naročito ako su lepe, moraju da postoje, nema drugog izbavljenja osim privida i lepih formi, bez njih bi život zaista bio nepodnošljiv, i svaki dan bi započinjao mišlju o samoubistvu, kao što se svaki, prirodno, završava mišlju na smrt, san je trening smrti – sve bi se to, *mda*, nekako izdržalo da ona pre dve godine ili dva meseca, u svakom slučaju pre izvesnog vremena – potpuno je, inače, oguglala na proticanje sati, dana i godina – nije otkrila da on celoga života živi sa još jednom ženom, kratko rečeno, sa vešticom, njihovom vajakadašnjom poznanicom. Jednom od onih za koje ne možete biti sigurni da li su vam prijatelji ili nisu. Jedne nedelje jesu, druge nisu. Ponekad su prisni, ponekad hladni i odbojni, jedva da kažu dobar dan, a onda su opet srdačni i gotovo dragi.

Pa joj se sve to povezalo, i postalo joj jasno. I sada o tome misli, nema o čemu drugo, jer ništa drugo i nije važno pod kapom nebeskom, osim toga. Čista novobeogradska nesunica.

Nije tu bilo nikakve preljube, nikakvog izneveravanja. Jednostavno, Vladimir je tako živeo, i da se rodio nekada pre, ili negde tamo, na dalekom, nedohvatnom azijskom mestu, to ne bi bio nikakav problem. Ovde i sada jeste, makar sa stanovišta forme, no strogo

uzev, ni ovde nije, jer je tako navikao. Sve je to ona sebi objasnila, ali objašnjenje nije moglo da potisne njeno osnovno stanje, ljutnju.

O, čega se sve Kosara dosećala! Kakve je sve razloge iznalazila, odbijajući samo jedno – da pogleda u sebe. Jer, kada bi pogledala, šta bi tamo našla? Sigurno ne baš nešto uzbudljivo, najverovatnije samo gomilu nezadovoljstva i mučnine. Ta stanja ponekad znaju da budu toliko jaka da se naposljetku materijalizuju, otprilike onako kao što školjka napravi biser. I zato se nije okretala na tu stranu, prema sebi. Uzroci nezadovoljstvu po pravilu se traže u drugima. Drugi su uvek krivi za nečiju nedomašenost, zašto bi ona bila izuzetak, istorija savremenih parova je u stvari jedna opšta, vrlo predvidljiva priča. Kao što umiremo na otužno iste načine, tako valjda i živimo, samo umišljamo da smo nešto posebno, i mimo drugih. To nije nerazumnost, to je prokletstvo. Najpre je, po otkriću da on godinama živi i sa nekim drugim, k tome još i poznatim, ponekad čak bliskim, osetila da će se raspršiti i nestati. Ni to nije bila bol nego osećaj naglog izmicanja oslonca, kao kad bi se u liftu na dvadesetom spratu provalio pod, i nesrećnik koji bi se u njemu zatekao u tom trenutku, na sekund ili dva, ne više, najpre osetio da njegovo telo nema težinu, a zatim da je peruška koja polako, pa onda munjevito, kao bačena sa neke visoke terase, propada ka tlu, njutnovski propisanom brzinom.

Eto, tako joj se u prvi mah učinilo.

Pa da, rekla je sebi, može mu se, kad mu je srce na desnoj strani. Smešni slučaj prirode učinio je da to ne bude nikakva metafora, već cela istina, Vladimiru je srce zaista bilo na desnoj strani. Bio je onaj jedan od milion ljudi koji ima urođenu inverziju unutrašnjih organa. Što je kod drugih levo, to je kod njega desno, on je bar po tome stvarno bio mimo sveta. *Dextroversio cordis*. Inverzija srca donosi i inverziju misli. Što je za njega u redu, za druge nije. Što on ne podnosi, to drugi vole, i obratno. Počela je da opaža i ono o čemu nikada pre nije mislila. Bolje reći, ne da nije mislila, nego joj nije padalo na pamet, na ovom svetu postoje milioni stvari za koje ne znamo da postoje i na koje nikada nećemo pomisliti, ali za tim ne treba žaliti, ubeđivala se, i one na koje mislimo dovoljne su nam, već nam i one donose previše nevolje i nezadovoljstva. Previše ljutnje i bola. Evo, na primer, počela je da primećuje kako on, Vladimir, što je takođe prečest slučaj među savremenim parovima, ponekad drukčije miriše, kako u njihov prostor unosi miris koji nije njihov i koji njih dvoje uobičajeno ne dele, zajednički život podrazumeva i razmenu mirisa.

Živeli su, inače, u jednom običnom stanu, u još običnijoj novobeogradskoj zgradi, koja sa svih strana gleda na druge zgrade i na druge prozore, iza kojih, opet, žive neki drugi savremeni parovi, kreću se, jedu, spavaju, unose i razmenjuju mirise, vode ljubav, dočekuju prijatelje, vrše preljube... Jednom se Kosara usudila da ga pita na koga tako miriše, taj miris činio ju je više pozleđenom nego ljubomornom. Bio je u govorljiv i održao joj je celu tiradu o torturi ženskim parfemima, o tome kako bi zakonom zabranio tu naizgled prefinjenu nametljivost, u stvari, čistu agresiju. Kada se nekoliko žena nađe u istoj prostoriji, i pre nego što se između njih uspostavi hijerarhija privlačnosti, rekao je Vladimir, počinje borba mirisima, ko će mirisati agresivnije, u čijem pravcu će se okrenuti mužjačke nosnice, a oni nezainteresovani, poput njega, moraju da trpe to nasilje.

Zvučalo bi joj uverljivo da nije onoga što je već slučajno saznala, i još nečega. Sve je u toj Vladimirovoj laži bilo na svom mestu osim da je on nezainteresovan, u to nije mo-

gla da poveruje ni prisilno, ma ni sudskim putem. Jer, znala ga je bolje nego samu sebe. Vladimir je uvek zainteresovan, stalno otvoren, stalno obećavajući, i ko to prepozna, sve je razumeo, mada mu od razumevanja nije nimalo lakše.

Evo, recimo, ni njoj, Kosari, nije lako. I dalje se ubeđuje da ga voli, ali, šta to njemu znači. Probala je da razume, i ništa nije razumela, život je tekao uglavnom kako se njemu htelo. Svi njeni pokušaji da ga pripitomi i objasni sebi, svodili su se na održavanje privida. Ako ga nije razumela, taj svoj život, zašto se baš njoj sve to i na takav besmislen način zbiva, kao u pričama napisanim za pet hiljada minulih godina u najmanje milion jedva razlikujućih verzija, ali ovoga puta njoj dogodoenoj. Da, zaista, znamo za milione takvih priča, ali ne marimo za njih, sve dok se nama ne dogode, sve dok ne postanu prokleta naše.

Ako je Kosara malo šta od svega toga razumela, znala je barem čega se užasava, i zbog čega nastavlja dalje, pod nemogućim uslovima. Užasavala ju je pomisao da će biti ostavljena. Celog života bila je ostavljana i to je s vremenom uticalo da se u njoj razvije postojan strah. Otac ju je napustio, veseli činovnik Milutin Poluga, onaj što je kćerci na potajnom krštenju dao drevno i gotovo zaboravljeno ime Kosara, na šta se svešteniku ozarilo lice, dok su se malobrojni prisutni samo iznenađeno zgledali, a kum je ćutao, sa njim se Milutin već ranije bio dogovorio.

Da, taj njen veseli otac, sklon višegodišnjem, celodnevnom, doslednom i posvećeničkom ispijanju vinjaka, jednog jutra je, kad je njegova prva kći imala devet godina, odlazeći na posao, tiho, da ne probudi usnule ukućane, za sobom pritvorio vrata svog skućenog stana u još skućenijoj novobeogradskoj zgradi, nikloj u tek isušenoj močvari – noću je Kosaru ponekad budio krekot žaba – i izgubio se, neznano kud, da se više nikada ne vrati. Čuli su za njega tek kad je umro. I prvi muškarac ju je napustio, upotrebio i otkačio, zatim i drugi, a kada se pojavio Vladimir, pomislila je da je konačno gotovo sa tim ostavljanjima. A sada, eto, ona razmišlja da ode, jer je već sama pomisao da će je i on napustiti čini nespokojnom. Strah od ostavljanja je verovatno jedan od najjačih strahova, čak mnogi intenzivniji od bola koji pretrpimo kada zaista budemo ostavljeni. Bol je jasan i konkretan, kao ubod nožem, a strah, strah ne, strah je stalno razlivanje bića, drhtanje pred zoru, trenutak pre nego što zubi zveri pronađu žilu kucavicu, svejedno da li se živi u Škotskoj, na Novom Beogradu ili u Turkmenistanu, svuda je isto, strah je strah, svuda i svakad, večan, ni bekstvo ili putovanje na drugi kraj sveta ne može ga potisnuti. I sada, dok ga je čekala da se vrati, ona je, usled tog straha od ostavljanja, pristajala na njegovu igru, da se pravi kako je između njih i dalje sve u redu, na način kako on hoće, i kako nema nesporazuma. Laž je ponekad, baš kao u njenom slučaju, sedativ za strah. Samo, dokle, sa koliko dugim dejstvom?

Te večite nevolje sa prošlošću! Čim počne da se priseća, valjda nastojeći da mišlju o nečem lepom malo oslabi strah, odnekud joj se javi osećaj promašenosti. Sve godine provedene sa Vladimirom učine joj se bačene, uzalud. Da, mišlju se ponekad može mnogo, ali se njome nikada ništa ne može nadoknaditi, misao na bliskost je samo misao, a ne bliskost.

U bliskosti je misao suvišna.

A kakva je to samo romansa bila, dostojna starinskih priča o ljubavi. Nikada pre dođena, i nikada kasnije ponovljena, jedna u večnosti. Ona i on. Kako joj je ušao pod kožu, kako ju je zaveo... ili je ona njega zavela, ko zna, nije ni važno, u takvim ljubavima sve je prepoznavanje, sretanje očiju. Svejedno, osećala se kao da joj je neko ubrizgao anesteziju, i nije ni primetila kako je Vladimir neosetno postao svaka njena misao. Lečila se, onda, pre nego što je sve počelo, od tih svojih neuspelih, bivših veza, sanjareći o tome kako se jednom, odnekud iz daljine, ipak mora pojaviti onaj od koga će joj zadržati kolena, i srce, ako ljubav još stanuje u srcu. Kakva zabluda! Vladimir je postojao i živio kraj nje nekoliko godina, jedva da ga je primećivala, i dugo u njemu nije videla ništa, osim nekoga ko sticajem okolnosti svakodnevno prolazi kroz njeno vidno polje. Delili su isti sprat tamo gde su nekada radili, i u prvi mah te priče o kancelarijskim ljubavima među diplomiranim ekonomistima delovale su joj glupo i neprivačno, ona je mislila o daljinama. Vladimir je gledao Kosaru danima i danima, i, odjednom, svaki put kada bi se okrenula, bilo gde, u liftu, u predvorju, na ulazu, čekao ju je njegov pogled. Gledao je, i gledao, ne progovarajući ni reč. Taj pogled bio je sve, najpre ne baš prijatan, čak hladan, a onda, s vremenom, sve više neizbežan, obavezujući, i kada je najzad smogla snage da ga, jednom, kada su se mimoišli na hodniku, upita zašto je tako uporno gleda, odgovorio je: – Volim. I to mi je dovoljno. Eto, gledam.

I čim je to rekao, znala je da se na tome ne ostaje, jednostavno, ne može se ostati. Taj trenutak dovoljnosti jednom će morati prerasti u želju. Njenu i njegovu želju. I bilo je tako. Počela je da želi, postao je deo njenog vremena, i samo je hvatala sebe kako razmišlja hoće li ga videti. Ljubav se otvorila, naprosto tako, otvorila se, ljubav postoji kao trajna latentnost, kao neizgovorenost, i ta latentnost se nikada ne menja, bez obzira na želju, bez obzira na realizaciju. Uvek je tu, kao stalna, obećavajuća mogućnost, kao nešto što će se desiti već sledećeg trenutka, ali, isto tako, i kao nešto što se nikada neće ostvariti. Njoj se, posle ranih, traumatičnih veza, ipak dogodila. Ne treba zaboraviti i ovo: od neostvarenosti ima još nešto gore, nešto užasnije, a to je usahnuće, kraj. I to se, takođe, desilo Kosari. U stvari, upravo se dešava.

Sada, godinama posle, kada je, čini joj se dok se bori sa nesanicom, ljubav minula i usahla, ne ume sebi da objasni kako se i zašto sve to između nje i Vladimira zbilo, i nika-kva joj uteha nije što niko na svetu ne ume to da objasni. Ljuti se na sebe, možda ta ljutnja biva od toga što je nedovoljno pametna ili što je previše pametna, svejedno. Istina, više joj prija da na taj drugi način misli o sebi, svakom je njegova pamet najveća na svetu, ali se u pitanjima srca pamet baš previše i ne računa. Zbilja, ko bi, do sveti Bog, mogao znati šta odlučuje kad je reč o ljubavi: nekoga samo vidiš i već ga voliš, voliš ga zauvek, onom slepom ljubavlju koja se ne pita o razlozima. A nekoga poznaješ, čini ti se, otkad znaš za sebe, sto godina, i ništa, od njega samo trpiš. Šta odlučuje o tome, šta, pitala se Kosara svaki put kada bi ostajala sama, kao i večeras, dok ga čeka da se pojavi i da mu najzad, sa jedva prikupljenom snagom, kaže da je gotovo i da više ovako ne ide.

Šta odlučuje? Sticaj okolnosti? Glup odgovor. Možda naša naopaka sposobnost, naša sebična želja da stvari budu onakve kakvima ih mi vidimo, a ne onakve kakve su po sebi. Pa i to objašnjenje suviše je komplikovano.

Najbolje bi bilo da negde otputuje, da se izgubi, da se osami, kao da sada nije dovoljno sama, i da se odluči, ljudi nijednog trena ne prestaju da putuju. Ali, ni to nije rešenje, ne samo zato što zna da je nikakvo putovanje ne bi promenilo, niti bi učinilo da bolje vidi sebe u priči u kojoj živi u poslednje vreme, ljubavnici uvek žive u nekoj priči, priči iščekivanja, priči ispunjenja, priči napuštanja ili ostavljenosti, sve su to nekakve priče, nego bi njime, tim putovanjem, samo dodatno potvrdila doživljaj same sebe, a onda bi ljutnja još više porasla. Šta će joj kog vraga bilo kakvo putovanje, dva novobeogradska bloka dalje od njihove zgrade, uz autoput, živi veštica, ona što se Kosari povremeno predstavlja kao prijateljica, a kada ostane sama zabada igle u srce krpene lutke. Jednom je molila Kosaru da joj za uspomenu dâ pramen kose, imaš savršenu kosu, tako vrancnu čak i u našim godinama. Sada znam zašto se tako zoveš, rekla je, i još je dodala da je oduvek želela da ima takvu, ali šta može, geni su to, počela je da sedi u dvadestoj, i sada sam bela kao neka veštica, da se ne farbam izgledala bih kao babetina. I jesi babetina, pomislila je Kosara, ali ništa nije rekla, nego je dohvatila makaze, otfikarila traženi pramen i pružila ga veštici, tek kasnije se dosetila da će ona od njega napraviti periku za krpenu lutku, sa Kosarinim imenom.

A Vladimir – koji ne bi izbivao iz veštičinog stana da Kosara kojim slučajem ode, što joj je nepodnošljivo i pomisliti – Vladimir se krstio u pedesetj. Ne kao Kosara, kad je trebalo, nego kao čovek u predvorju starosti, kao sredovečnik koji neizbežno, po sili godina, počinje da misli o smrti svaki dan, svaku noć pre nego što zaspi, u onom jednom jedinom deliću samoprepoznavanja, svojstvenom svim ljudima u tom dobu. Pa tako i on, pre spavanja, ma koliko umoran, prvo pomisli na smrt, strese se i tek potom se nekako dohvati snova. O Bogu ne razmišljam, govorio je Vladimir, Bog je daleko, a i prezaposlen je, kao i ja, i nema vremena za mene. Ali, krštenje... Zašto da ne, treba se krstiti za svaki slučaj, možda ipak sve to postoji, taj život posle života, a? Osim toga, nastavljao je sa objašnjavanjem, ubeđujući sebe u ono u šta inače nije verovao, niko od nas ne veruje u sopstveni kraj. U kraj drugih, to da. Ali u sopstveni, nipošto i nikada. Svejedno, nije prestajao, neporecivo sam pripravnik za smrt, mada sam i dalje dete. Od moje volje na poslu zavisi toliko ljudi, a ja sam u sebi, vrlo postojano, i dalje neki smeten dečak, pun preosetljivosti, bavim se odgovornom profesijom, lečim svet od bede, a sve mislim, sada će u naš razred ući profesor matematike i strogim, dubokim glasom reći: sedite deco, danas ću da propitujem. Ti se neskladi ne mogu uravnotežiti, bolje da se krstim. I krstio se, pozvao posle prijatelje na čast, i tako se i to završilo. Sveštenik ništa nije pitao, nagledao se on u svojim danima svega i svačega, hramu prilaze svakakvi, i to nije nikakvo čudo, da se nekadašnja novobeogradska oficirska deca – Vladimirov otac bio je pukovnik – pred starost krste zajedno sa svojim unucima, Novi Beograd vrvi i od takvih priča.

Svako na kraju pronade nekakvo rešenje. Neko se krsti u pedesetj, neko pravi krpene lutke i kolje kokoški u stanu na desetom spratu, i posle, noću, krišom, razvejava perje sa terase. Samo Kosara čuti u mraku, i razmišlja o svom životu, ljuta na sebe, čekajući da se Vladimir odnekud vrati. Samo da nije tamo, misli, a zna da jeste, toliko to dugo traje da je Kosara sigurna kako u drugoj kući, kod veštice-prijateljice ima sve, i pribor za brijanje, i papuče, i pidžamu. Poznaje ga ona isuviše dobro, bolje nego sebe, u zajedničkom životu postajemo vlasnici misli i rečenica onoga sa kojim delimo postelju. Kada uđe, mi-

rišaće na nekog drugog, bliskog. Ne, samo da se ne sažaljevam, proklinje sebe, to nikako ne bih mogla sebi da oprostim. Uvek sam imala poriv samosažaljenja. Užas. Uvek me je magično privlačilo ono što me guta i uništava, uvek sam hitala prema mestu koje me najviše boli i nikada nisam naučila da se od toga odbranim, kao da je bol jedini istinski osećaj koji me do kraja ima, koji me prepokriva, misli Kosara. I misli još da najintenzivnije postoji jedino kada oseća nerazumevanje i bol. Šta će mi to, pita se, u ljutnji koju ne može da obuzda. Treba ustati, obući se, i otići iz ovih stopa, izaći iz sobe ravno u svet, otisnuti se, jednostavno tako, ne obazreti se za sobom, i pustiti da sâm put donese rešenje. Treba zakoračiti u vreme, predati mu se kao vodi, onako kao kada je prvi put skočila i zaplivala, negde na sindikalnom letovanju u Makarskoj, pre mnogo godina, sa ocem Milutinom, *buć*, skočiti na glavu i zaplivati. Ali, ne. Ostaje sklupčana pod pokrivačem, čekajući ga i shvatajući da čak ni ljubav, kada bi je bilo, pa čak ni misao na nešto prijatno, tu ne bi mogla bog-zna-šta da učini. Doseća se da manjak ljubavi uvek izaziva nerazumevanje, i višak ljubavi izaziva nerazumevanje, zna to, puna je ožiljaka i – što bi rekla jedna njena prijateljica, istinska, na sreću, ima nekoliko istinski dragih bića – stalno udovoljava padu. Takva je, stalno priziva pad, mada zna da joj ni ljutnja, ni bol, ni nerazumevanje, ni samosažaljenje ne mogu doneti ništa dobrog, nego je svakodnevno gutaju.

Okrenuo je ključ u bravi.

Najzad.

Kosara je ležala u postelji, savijena pod pokrivačem, kasno iza ponoći, i čekala Vladimira da se vrati, da mu kaže kako je o svemu dobro razmislila i kako nema više nijednog jedinog razloga da i dalje budu zajedno, nedostatak ljubavi ukida svaki drugi razlog. U stvari, već se bližilo jutro, od tolikog čekanja izgubila je osećaj za vreme, ništa čudno, sa vremenom je ionako oduvek loše stajala. Mada je na počinak otišla odmah posle ponoćnih vesti, iscrpljena od napornog dana, nikako nije uspevala da zaspi. Pokušala je da nešto čita, ali joj se nijedna od knjiga koje je držala kraj uzglavlja nije otvorila, nije pomogao ni Čehov. Ugasila je svetlo i zurila u tavanicu. Isprva ništa nije razaznavala, napolju se širila tmasta novobeogradska tišina, ljudsko stado je odavno otišlo na počinak, a onda su joj se oči privikle na mrak i mogla je sasvim lepo da vidi tu sobu, njihovu sobu, u kojoj su proveli, kad se sve sabere, dobru trećinu svojih dosadašnjih života. Sav taj nameštaj – uključujući i ostavštinu njenog pokojnog oca Milutina: veliki drveni masiv sekretara sa ukrasnim krivinama koji bi joj, ponekad, u onim magnovenim trenucima buđenja usred noći, zalicio na slona – podsećao ju je na scenografiju neke neizgovorene, ali stvarno postojeće drame. Pogled joj je lutao od predmeta do predmeta, i više nije ni mogla da se pribere od svega što joj je za tih nekoliko sati nesaničice prolazilo kroz glavu.

Čega se sve sećala, i ko joj je sve minuo kroz svest! I kada je, najzad, Vladimir okrenuo ključ u bravi, pomislila je: Bože, šta je ovo sa mnom, šta se to zbiva, pa ja bez tog čoveka više ne umem ni da spavam. On se, desetak minuta kasnije, sručio kraj nje, sveže istuširan, i potražio je rukom u mraku. Uh, kakav dan, rekao je više za sebe, ne očekujući da je Kosara budna, na šta se ona odala, izleteo joj je neki neodređeni uzdah. Ne spavaš, pitao je. Ne, rekla je. Imao sam užasan dan, provalilo je iz njega, opet je ulazio u fazu rečitosti, toliko ljudi oko mene, a nijedan mi ništa ne znači. Potreban mi je predah, potrebne su mi tričarije i sitnice, a ne sudbinska pitanja, ona će ionako kad-tad doći na red,

zašto ih požurivati. Tako mi nedostaju male, nevažne, čak glupe stvari, da me čine blaženo praznim, nastavljao je ranu jutarnju ispoved, ali vraga, nemam vremena za dosadu, svi nešto od mene traže, a ja ne mogu da ih slušam duže od dva minuta. Toliko sam umoran da ne mogu da spavam, brbljao je, zatrpavajući u sebi ono najvažnije i ujedno najbolnije mesto, i zaboravljajući gde je bio pre manje od jednog sata...

Dodi, pozvao ju je, posle svega, onako kako samo on ume, i posle minut ili dva zabio se u nju, pometen od strasti, kao da time hoće da poravna sve nespozumne, a ona ga je sledila, bez ijedne reči u glavi, predana i potčinjena. Potčinjavanje je sav smisao ljubavi, to je znala, maltene od kada zna za sebe. Kada to umemo, sve ostalo se lakše podnosi, sve ostalo će se već nekako srediti, i nekako će na kraju ispasti. Uvek nekako ispadne, mora ispasti, ne biva da u životu nema baš ničega, ako ništa drugo, Vladimir ima Kosaru, a ona ima njega, mada u to nije sigurna, zapravo, odavno u to ne veruje, ali, opet, i prividi su nešto, šta bismo bez njih. I više nije mogla da izgovori nijednu jedinu reč, ništa od onoga što se, danima i danima, u tišini, u ljutnji, u nerazumnosti, spremala da mu konačno kaže...

Potom je zaspao.

A njena poslednja misao bila je – pre nego što se, iscrpljena od nesanice, kraj Vladimira koji je spokojno disao kraj nje, šireći toplinu i mir (to je uvek volela), pred zoru i ona ipak nekako domogla sna – da će već biti starica kada se njena neodlučnost i ljutnja na sebe okončaju. Tonući u san osmehnula se neosetno i blago, krajem usana, sluteći da će i tada, u starosti, želeti da vodi ljubav sa njim, naravno, ako joj dobri Bog dopusti da to dočeka. I dok je Kosara, pribijena uz Vladimira, iscrpljena nesanicom zaspivala, Mesecu je dosadilo da dreždi nad Dunavom. Napolju se budio grad, pun istovetnih ili sličnih priča o savremenim parovima.

Iz daljine je dopirao šum sa autoputa, s jutrom je postajao sve jači. Ljudi nijednog trena ne prestaju da putuju, kao da će im drugde biti bolje, ali ona to više nije mogla ni da čuje ni da pomisli. Spavala je smirena, izvan uma, poput jednomesečne bebe koju će toga podneva odneti na krštenje.